

Asia: LVM/1354/01/2019

Valtakunnallinen liikennejärjestelmäsuunnitelma vuosille 2021–2032 – Suunnitelmaluonnos ja vaikutusten arviointi

Suunnitelmaluonnos

Mitkä ovat tärkeimmät toimenpiteet suunnitelman tavoitteiden saavuttamiseksi?

Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta VANE kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta. VANE on YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen (SopS 27/2016; vammaisyleissopimus, yleissopimus) kansallinen koordinaatio-mekanismi. VANE ottaa lausunnossaan kantaa asiaan vammaisyleissopimuksen näkökulmasta. VANE korostaa, että yleissopimus on Suomessa voimassa lakina.

VANE pitää hyvänä sitä, että luonnoksessa on erikseen mainittu vammaisyleissopimus ja sen keskeiset veloitteet. Liikennejärjestelmäsuunnitelman päätavoitteita ovat saavutettavuus, kestävyys ja tehokkuus. Nämä tavoitteet ovat tärkeitä myös vammaisten henkilöiden oikeuksien näkökulmasta.

VANE korostaa, että kaikille sopiva suunnittelu, esteettömyys ja saavutettavuus on huomioitava läpileikkaavina tavoitteina liikennejärjestelmäsuunnittelussa. Myös vaikutuksia arvioitaessa on nähtävä kaikille sopivan suunnittelun periaatteen sekä esteettömyyden ja saavutettavuuden huomioinnin positiivinen vaikutus taloudelliseen, ekologiseen ja sosiaaliseen kestävyYTEEN. Vaikutusten arvioinnissa tulisi laajemmin arvioida vaikutuksia esimerkiksi liikkumis- ja toimimisesteisten henkilöiden kannalta.

Lähtökohtana tulee olla esteetön, toimiva ja alueellisesti kattava julkinen joukkoliikenne. Se paitsi edistää kestäväen kehityksen tavoitteita, myös vähentää erityispalveluiden tarvetta ja yhteiskunnalle syntyviä kustannuksia. On kuitenkin huomioitava myös tarve erityispalveluille, kuten henkilökohtaisille kuljetuspalveluille ja niiden toteuttamiseksi tarvittava esteetön kalusto ja toimiva taksiliikenne.

VANE toteaa lisäksi, että matkaketjujen kehittämistä tulee tarkastella laajasti, palvelujen lisäksi myös kalusto huomioiden. Toimiva, esteetön ja saavutettava liikenneympäristö sisältää esimerkiksi matalalattiaisia juna- ja bussikalustoa, helposti hahmotettavaa tieliikenneympäristöä sekä kevyen liikenteen väylien kynnyksettömiä toteuttamisratkaisuja ja laadukasta talvikunnossapitoa. Tiedon on oltava saavutettavaa. Myös esteettömiä pysäköintipaikkoja tulee olla riittävästi. Myös esimerkiksi penkit odotustiloissa sekä lippu- ja leimausautomaatit tulee olla sijoitettu oikein. Koko matkaketjun tulee olla toimiva, esteetön ja saavutettava. Se edistää kaikkien sujuvaa ja yhdenvertaista liikkumista.

Suunnitelmaan on kirjattu, että valtio määrittelee yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa tavoitetilan liikennejärjestelmän esteettömyydelle. VANE kannattaa tätä ja muita esteettömyyden edistämiseksi suunniteltuja toimenpiteitä.

VANE haluaa kiinnittää huomiota esityksessä käytettyyn saavutettavuuden käsitteeseen. Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta (306/2019) määrittelee saavutettavuuden tarkoittamaan periaatteita ja tekniikoita, joita on noudatettava digitaalisten palvelujen suunnittelussa, kehittämisessä, ylläpidossa ja päivittämisessä, jotta ne olisivat paremmin käyttäjien, erityisesti vammaisten henkilöiden, saavutettavissa.

Asian kannalta keskeiset YK:n vammaisyleissopimuksen mukaiset velvoitteet

Vammaisyleissopimuksen tarkoituksena on edistää, suojella ja taata vammaisille henkilöille täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti ihmisoikeudet ja perusvapaudet. Sen keskeisiä periaatteita ovat syrjintäkielto sekä esteettömyys ja saavutettavuus. Vammaisten henkilöiden osallistaminen ja osallistuminen kaikkeen heitä koskevaan päätöksentekoon on yksi yleissopimuksen tärkeistä oikeuksista. Yleissopimuksen 4 artiklan 3-kohdan mukaisesti vammaisia henkilöitä koskevissa päätöksentekoprosesseissa tulee tiiviisti neuvotella vammaisten henkilöiden kanssa ja aktiivisesti osallistaa heidät heitä edustavien järjestöjen kautta.

Yleissopimukseen on kirjattu esteettömyys ja saavutettavuus edellytyksenä vammaisten henkilöiden itsenäiselle elämälle ja täysimääräiselle osallistumiselle kaikilla elämäntilanteilla (9 artikla). Sopimus velvoittaa sopimuspuolet toteuttamaan asianmukaiset toimet varmistaakseen vammaisille henkilöille muiden kanssa yhdenvertaisen pääsyn fyysiseen ympäristöön, kuljetukseen, tiedottamiseen ja viestintään, muun muassa tieto- ja viestintäteknologiaan ja -järjestelmiin, sekä muihin yleisöille avoimiin ja tarjottaviin järjestelyihin ja palveluihin sekä kaupunki- että maaseutualueilla.

Yleissopimuksessa on määritelty kaikille sopiva suunnittelu tarkoittamaan tuotteiden, ympäristöjen, ohjelmien ja palvelujen suunnittelua sellaisiksi, että kaikki ihmiset voivat käyttää niitä mahdollisimman laajasti ilman mukautuksia. Kaikille sopiva suunnittelu ei sulje pois yksittäisten vammaisryhmien mahdollisesti tarvitsemia apuvälineitä (2 artikla).

Yleissopimuksen 19 artiklan c-kohdan mukaisesti koko väestölle tarkoitettujen yhteisön palvelut ja järjestelyt ovat vammaisten henkilöiden saatavissa yhdenvertaisesti muiden kanssa ja vastaavat heidän tarpeitaan.

Yleissopimuksen 20 artikla käsittelee henkilökohtaista liikkumista. Se velvoittaa sopimuspuolet toteuttamaan tehokkaat toimet varmistamaan vammaisille henkilöille mahdollisimman itsenäisen henkilökohtaisen liikkumisen, muun muassa helpottamalla liikkumista sillä tavalla kuin ja silloin kun he haluavat sekä kohtuulliseen hintaan.

Yleissopimuksen 21 artikla velvoittaa sopimuspuolet antamaan suurelle yleisölle tarkoitettua tietoa vammaisille henkilöille oikea-aikaisesti ja ilman lisäkuluja saavutettavassa muodossa ja saavutettavaa teknologiaa käyttäen.

Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta

Jaana Huhta

puheenjohtaja

Tea Hoffrén

erityisasiantuntija

Onko toimenpiteiden rahoitus kokonaisuutena oikein suunnattu taloudellisen raamin sisällä?

- Liikenneverkko ja solmukohtat
- Henkilö- ja tavaraliikenteen palvelut
- Liikennejärjestelmän tukitoimet
- Muut toimenpiteet

-

Sisältääkö vuoteen 2050 ulottuva visio liikennejärjestelmän kehittämiseksi oikeat asiat?

-

Viekö toimenpideohjelma kokonaisuutena kehitystä vision suuntaan?

-

Vaikutusten arviointi

Onko vaikutusten arviointia täydennettävä viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista annetun lain näkökulmasta?

-

Antaako vaikutusten arviointi riittävän hyvän kuvan suunnitelman vaikutuksista?

-

Yleistä

Miten valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnittelun prosessia (vuorovaikutus, viestintä ja vaikutusten arviointi mukaan lukien) tulisi kehittää?

-

Alatalo Emmi

Sosiaali- ja terveysministeriö - Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta VANE, vastuuvaimistelijä Tea Hoffrén.